

behållna inkomst, därför beskattas å den eller de orter, der rörelsen idkas; dock — — — — mantalsskrifne.»

Derest bevillningsutskottet, till hvilket motionen torde remitteras, anser nödigt att för ändamålets vinnande föreslagna ändringen annorlunda affattas eller på annat ställe i bevillningsstadgan införes, torde ändring i detta afseende af utskottet företagas.

Stockholm den 30 januari 1892.

Anders Persson.

N:o 114.

Af herr **K. E. Holmgren**, om ändring i villkoren för statsbidrag till aflöning åt ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor samt om höjning i anslaget till samma ändamål.

Bland de löneförmåner, som tillkomma ordinarie lärare eller lärarinnor, som efter undergången godkänd afgangsexamen från seminarium blifvit vid folkskola anställd i föreskrifven ordning, upptager gällande författning jemväl den af kofoder. Härom stadgar nemligen kongl. kungörelsen den 20 januari 1882, senast ändrad genom kongl. kungörelsen den 5 oktober 1891, i § 1 mom. 2:

»— — — — Äfvenledes bör åt honom eller henne anskaffas sommarbete och vinterfoder för en ko, eller ock, der hinder eller svårighet af lokala eller andra förhållanden därför möter, minst värdet af 8 hektoliter 25 liter spanmål, hälften råg och hälften af det eller de andra sädesslag, i hvilka kronotionden inom orten utgår, i ersättning lemnas.»

Om det sätt, hvarpå detta stadgande blifvit tillämpadt, kan man nu mera bilda sig en temligen noggrann föreställning, sedan statistiska centralbyrån den 28 mars 1891 aflemnat sjunde häftet af aflönings- och pensionsstatistiken, innehållande bland annat uppgifter rörande den vid folkundervisningen anställda personalen. Byrån säger sjelf härom i den berättelse till Konungen, hvarmed nämnda häfte inledes, sid. XV, följande:

»Frågan om, under hvilka omständigheter skoldistriktet enligt ofvanstående bestämmelser skall anses vara frikalladt från skyldigheten att lemna kofoder in natura, har varit föremål för åtskilliga tvister, och prejudikaten af öfverordnade myndigheters utslag synas ännu icke vara med hvarandra fullt öfverensstämmande. Stundom har det ansetts tillräckligt, att skoldistriktet uppgifvit det svårigheter af i kongl. kungörelsens omnämnda slag förefunnits; i andra fall åter har distriktet härutinnan ålagts en viss bevisningsskyldighet. För vederbörande tjensteinnehafvare under hans tjenstetid är naturligtvis bindande den öfverenskommelse, som möjligen kan om saken vara gjord vid tjenstens tillträdande. Understundom förekommer, att kofodret lemnas dels in natura, dels med en ersättning i penningar, i hvilka fall den kontanta ersättningen vanligen utgår i stället för sommarbetet.

Angående storleken af kofodret, då detsamma utgår in natura, gifvas utslag af åtskilliga länsstyrelser, men torde desamma få anses vara af mera lokal betydelse. Till förmånen af kofoder anses jemväl höra hus för kors inhysande och vinterfodrets förvarande, åtminstone enligt vissa länsstyrelser utslag.

Vissa skoldistrikt, som icke lemna kofoder in natura, lemna i stället in natura 31,5 kubikfot spanmål, ett förfarande, hvilket icke öfverensstämmer med kongl. kungörelsens ordalydelse, som föreskrifver, att ersättningen skall utgå med värdet af nyssnämnda spanmålskvantitet, alltså i penningar.

Flertalet skoldistrikt synas föredraga att låta kofodret utgå med en kontant ersättning i stället för in natura. Ersättningen finnes antingen vara bestämd till ett rundt belopp eller också till markegångsvärdet af viss kvantitet spanmål, vanligen af den i lag föreskrifna minsta, eller 31,5 kubikfot spanmål af förut angifven sammansättning. De till statistiska centralbyrån inkomna uppgifterna innehålla inga upplysningar om, efter hvilka grunder kofodersersättningen utgår, men i de fall, då de i tabellen upptagna, derstädes till hela krontal afrundade beloppen öfverensstämma med de i den tabellariska redogörelsen här nedan angifna markegångsvärdena å 31,5 kubikfot spanmål af ifrågavarande sammansättning, torde kunna antagas, att kofodersersättningen är fastställd att

utgöra nämnda markegångsvärde och således varierar med detta. Den tabellariska redogörelsen härnadan upptager värdet i fråga så väl efter årets markegångspris (taxans litt. A), hvilket pris synes vara det i kongl. kungörelsen afsedda, som ock efter det tioåriga medelmarkegångspriset (taxans litt. C), hvilket äfvenledes ofta synes vara vid beräkningen använt. Redogörelsen upptager så väl 1886 års förhållanden, hvilka afses uti de till statistiska centralbyrån inkomna uppgifterna, som förhållandena enligt 1887 års pris, hvilket senare år är det, som tabellen i fråga om öfriga aflöningsförmåner i allmänhet afser. Betydelsen af här nedan angifna siffertal är alltså den, att om t. ex. i en församling i Stockholms län kofodersersättningen är uppgifven till 51 kronor, så är sannolikt, att denna ersättning uti ifrågavarande församling utgjordes af markegångsvärdet (litt. A) af 31,5 kubikfot spanmål, hälften råg och hälften korn¹⁾, och att den alltså år 1887, derest inga förändrade bestämmelser innan dess fattats, utgick med 39,38 kronor²⁾. Tabellen här nedan upptager endast spanmål, bestående af hälften råg och hälften korn, enär denna sammansättning, till följd af de i lagen lemnade bestämmelser, är den ojemförligt oftast förekommande; ofta nog förekommer densamma äfven, der lagen egentligen föreskrifver en något annan sammansättning. Af hvilka säden kronotionden å hvarje ort utgöres, framgår af anteckningar, förvarade i kongl. kammarkollegium.»

Derefter följer den anordnade tabellariska redogörelsen för »värdet i kronor af 31,5 kubikfot spanmål, hälften råg och hälften korn, enligt markegångstaxorna» i de särskilda länen och områdena enligt litt. A åren 1886 och 1887 samt enligt litt. C samma år. Denna redogörelse torde det ej vara nödigt att här meddela. Af densamma framgår, att värdet af 31,5 kubikfot (8,25 hektoliter) spanmål, hälften råg och hälften korn, var i medeltal för hela riket

	år 1886	år 1887
efter årets markegångspris	54,73 kr.	46,60 kr.
efter tioårigt medelmarkegångspris	74,19 »	71,98 »

Af de i tab. 9, XIII, sid. 70—282 sedermera förekommande uppgifterna är beträffande kofordret här ett sammandrag gjordt; vid bedömandet af hvilken grund i hvarje särskildt fall blifvit följd vid bestämmandet af kofodersersättningen, der denna utgått i penningar, har statistiska centralbyråns här ofvan anförda anvisning varit vägledande:

¹⁾ Af den tabellariska redogörelsen finner man nemligen detta värde för Stockholms län år 1886 vara 51,35 kronor.

²⁾ Markegångsvärdet (litt. A) af 31,5 kubikfot spanmål, hälften råg och hälften korn, för Stockholms län år 1887.

Tabell, utvisande för de särskilda stiften antalet folkskolelärare, som på de angifna olika sätten utbekomma aflöningsförmånen kofoder.

Stift.	Antal platser der kofodret utgår			Summa.	Antal platser der kofodret lemnas för			Summa.	Summors summa.
	in natura.	in natura utom sommarbetet.	i spanmål, lönejord eller mjölk.		ersättning till fast belopp.	ersättning efter årets markergångspris.	ersättning efter tioårigt medelmarkergångspris.		
Upsala	84	11	11	106	267	79	99	445	551
Linköpings.....	15	3	15	33	225	176	34	435	468
Skara	56	2	5	63	162	86	76	324	387
Strengnäs	40	1	3	44	235	60	76	371	415
Vesterås	10	1	7	18	376	16	30	422	440
Vexjö	36	—	7	43	60	62	119	241	284
Lunds	52	2	17	71	465	4	405	874	945
Göteborgs	30	—	17	47	280	74	105	459	506
Kalmar	7	—	3	10	33	32	52	117	127
Karlstads	8	—	9	17	241	31	114	386	403
Hernösands	92	—	22	114	166	6	2	174	288
Visby	7	—	5	12	25	28	26	79	91
Stockholms stad	—	—	—	—	527	—	—	527	527
Summa	437	20	121	578	3,062	654	1,138	4,854	5,432

Anm. Några få platser, med hvilka den ifrågavarande löneförmånen utan vidare uppgifves utgå dels in natura, dels i penningar, äro här ej upptagna.

Om den kontanta ersättningens belopp, der detsamma är fast, erhåller man en föreställning genom följande öfversigt, i hvilken meddelas antalet platser, der det är öfver 100 kronor, jemnt 100 kronor eller under 100 kronor i de olika stiften:

S t i f t.	Öfver 100 kronor.	100 kronor.	Under 100 kronor.	Summa.
Upsala	14	106	147	267
Linköpings	2	53	170	225
Skara	5	45	112	162
Strengnäs	5	76	154	235
Vesterås	12	142	222	376
Vexjö	7	10	43	60
Lunds	100	117	248	465
Göteborgs	4	47	229	280
Kalmar	—	—	33	33
Karlstads	—	93	148	241
Hernösands	46	89	31	166
Visby	—	1	24	25
Summa	195	779	1,561	2,525

Anm. För Stockholms stad, der kofodersersättningen ingår i den kontanta lönen, kunna ersättningsbeloppen ej uppgifvas.

Af hvad här ofvan blifvit anfördt synes otvetydigt framgå, att gällande bestämmelse angående den folkskolelärare tillkommande löneförmånen af kofoder är synnerligen olämplig. Då bestämmelsens mening äfven i sådana hänseenden, i hvilka den torde vara ämnad att vara klar, är tvetydig, och i andra hänseenden åter synes vara afsedd att vara sväfvande, är det ej underligt, att densamma upprepade gånger gifvit anledning till ledsamma tvistigheter mellan löngifvare och löntagare. Otvetydigt synes ock den praxis, som utbildat sig i enlighet med eller vid sidan af denna bestämmelse, gifva vid handen, i hvilken riktning en rättelse af densamma bör göras. I det ojemförligt största antalet fall, 4,854 af 5,432, utgår nemligen denna löneförmån i penningar, och der den detta gör, utgår åter ersättningen oftast till ett fast belopp, i 3,062 fall af 4,854, och minst ofta efter den grund, som i lagen synes vara afsedd, nemligen efter årets markegångspris — endast i 654 fall af 4,854. I enlighet härmed bör alltså i stället för kofoder lemnas en penningeersättning, och denna bör bestämmas till ett rundt belopp.

Redan nu, då denna löneförmån i verkligheten allmännast utgår i penningar, och ännu mer om detta sätt för dess utbekommande blefve i lag föreskrifvet, synes skäl ej förefinnas, hvarför icke skoldistriktet äfven till denna del af folkskolelärarens lön skulle erhålla bidrag af

statsmedel, och ej heller lär anledning vara att för statsbidragets proportion i fråga om denna del af lönen bestämma annan grund, än den, som eljest i fråga om den kontanta lönen är gällande. Endast det torde böra iakttagas, att statsbidraget till kofodersersättningen öfverallt må utgå med samma belopp.

Otvifvelaktigt skulle det således vara ändamålsenligast att åvägbringa en sådan ändring i författningen, att kofodret uteslöttes från folkskolelärares löneförmåner, och i stället en bestämd penningeersättning, till hvilken staten skulle bidraga med två tredjedelar, bland dem uppfördes. Men då svårigheter torde möta att på en gång uppnå detta mål, synes man för det närvarande böra åtnöja sig med en annan utväg, hvilken kunde till det väsentligaste häfva olägenheterna af nu gällande bestämmelse, oakadt denna qvarstode oförändrad, och hvilken tillika beredde kommunerna den lindring beträffande äfven den ifrågavarande delen af folkskolelärares lön, som de eljest för den kontanta lönen åtnjuta. En sådan utväg vore den att bevilja de skoldistrikt, i hvilka kofodersersättningen minst uppginge till ett kontant belopp, i någon mån öfverstigande det nuvarande medelbeloppet, förslagsvis 100 kronor, ett bidrag af statsmedel med två tredjedelar af beloppet, förslagsvis 66,67 kronor. Men i sådan händelse skulle rättvisan kräva, att äfven i det fall, då på grund af lärarens derom lagenligt gjorda yrkande kofodret fortfarande utginge in natura, skoldistriktet blefve berättigadt till enahanda förmån af statsbidrag. Om Riksdagen fattade beslut i nu angifna syfte, skulle, på samma gång som skoldistriktens utgifter något minskades, de anledningar till tvister mellan församlingarna och folkskolelärares, som gällande bestämmelser i förevarande hänseende för det närvarande i rikt mått medföra, på grund af omständigheternas magt af sig sjelfva så godt som helt och hållet försvinna. Kostnaden för statsverket, som ett bifall till nu förordade förslag skulle medföra, torde kunna beräknas till 360,000 kronor.

På grund af hvad jag sålunda anført får jag föreslå,

1:o att Riksdagen ville besluta, att då till ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola eller till annan examinerad, vid folkskola antagen lärare eller lärarinna utgår kontant ersättning för kofoder med minst 100 kronor *eller ock*, på grund af ordinarie lärares eller lärarinnas derom gjorda yrkande, kofodret till sådan lärare eller lärarinna utgår in natura, skoldistriktet skall ega att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag

af 66 kronor 67 öre till denna del af lärarens eller lärarinnans aflöning; samt

2) att Riksdagen, under förutsättning af bifall till föregående punkt, ville öka förslagsanslaget till »Lönelltillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor» med 360,000 kronor.

Stockholm den 30 januari 1892.

K. E. Holmgren
från Upsala län.

N:o 115.

Af herr **J. A. Lundström**, om förhöjd dagaflöning åt värnpliktige samt om beviljande af anslag för sådant ändamål.

Kongl. Maj:t har åter till Riksdagens pröfning aflemnad nådig proposition, i hvilken bland annat äskas ytterligare utsträckning af de värnpliktiges öfningstid. Det torde äfven förr eller senare komma derhän, att en sådan utsträckning blir af Riksdagen medgifven, på det de värnpliktige må erhålla sådan öfning i vapnens bruk, att de kunna om så fordras i farans stund på ett effektivt sätt deltaga i fosterlandets försvar. Innan man dock på lagstiftningens väg stadgar sådan utsträckning af öfningstiden, att man dermed ställer det anspråk på landets söner, bland hvilka många i egenskap af drängar, handverkare eller kroppsarbetare ej ega annat kapital än sin tid och sina arbetskrafter, att de skola uppoffra en rätt betydlig del af den tid under året, som vanligen är den lämpligaste för inkomst medelst arbete, torde det vara nödigt